

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою

Білоцерківського інституту
неперервної професійної освіти

Протокол № 6

від 26 грудня 2019 року

Директорка **БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**

В.В. Сидоренко

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

галузі знань: 01 Освіта

шифр та назва галузі знань

категорії слухачів: викладачі професійно-теоретичної підготовки

ЗП(ПТ)О

назва категорії слухачів

Тема: Розвиток професійної компетентності викладачів професійно-теоретичної підготовки ЗП(ПТ)О

Біла Церква – 2019

Розроблено робочою групою Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України.

Укладачі:

Хлобистов Є.В. – професор кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України, доктор економічних наук, професор

Харагірло В.Є – в.о. завідувача кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України;

Коваль Л.Є. – старша викладачка кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України;

Єрмоленко А.Б. – завідувач кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України, кандидат політичних наук, доцент;

Даценко А.С. – в.о. завідувача кафедри технологій навчання, охорони праці та дизайну Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України, кандидат історичних наук.

Наукові редактори:

Сидоренко В.В., докторка педагогічних наук, доцентка, директорка Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України;

Рецензенти:

Юденкова О.П., кандидатка педагогічних наук, в.о. директора Державного навчального закладу «Міжрегіональне вище професійне училище з поліграфії та інформаційних технологій», м. Дніпро.

Шпак С.М., директор Державного професійно-технічного навчального закладу «Білоцерківський професійний ліцей», м. Біла Церква.

ЗМІСТ

ПРОФІЛЬ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ.....	4
ОБСЯГ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ.....	5
РІВЕНЬ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ.....	5
I МЕТА ТА ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ.....	5
II ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОГРАМИ.....	6
2.1. Функціональна спрямованість.....	6
2.2. Фокус.....	6
2.3. Орієнтація.....	6
2.4. Особливості, унікальність програми	7
2.5. Цільова група.....	8
2.6. Науково-методичне забезпечення.....	8
III ПРОФЕСІЙНІ ВИМОГИ І ПРОДОВЖЕННЯ НАВЧАННЯ.....	9
3.1. Професійні вимоги (компетенції)	9
3.2. Продовження навчання	9
IV СТИЛЬ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ.....	9
4.1. Підходи до викладання і навчання	9
4.2. Система оцінювання.....	9
V ПРОГРАМНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....	11
5.1. Інтегральна компетентність	11
5.2. Загальні компетентності.....	14
5.3. Спеціальні (фахові)	16
VI ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ.....	20
6.1. Зміст і навчальні елементи Програми	20
6.2. Навчальний план Програми.....	30
6.3. Ключові слова.....	33
6.4. Список рекомендованих джерел.....	34

ПРОФІЛЬ ОСВІТНЬОЇ (ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ) ПРОГРАМИ

Освітньо-професійна програма (далі – Програма) підвищення кваліфікації є нормативним документом для організації освітнього процесу для категорії слухачів «Викладачі професійно-теоретичної підготовки закладів професійної (професійно-технічної) освіти за напрямом 01 Освіта, який розроблено на засадах компетентнісного, андрагогічного, особистісно-зорієнтованого, акмеологічного, системного тощо підходів, сучасних модульних технологій, принципів, на основі Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження національної рамки кваліфікації», Постанови кабінету Міністрів України «Про порядок підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників» (від 21 серпня 2019 р. № 800); згідно із нормативними вимогами діючого законодавства до посади «старший майстер закладу професійної (професійно-технічної) освіти», Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи, Проекту Європейської Комісії «Гармонізація освітніх структур в Європі» та Положення про організацію освітнього процесу у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти (затвердженого Вченою радою БІНПО, протокол № 5 від 27.11.2019 р.); з урахуванням положень Програми ЄС для підтримки реформи професійно-технічної освіти в Україні “EU4Skills: «Кращі навички для сучасної України», вимог МОН України щодо впровадження державних стандартів робітничих професій на модульно-компетентнісній основі.

Освітньо-професійна програма підвищення кваліфікації є нормативним документом для організації освітнього процесу підвищення кваліфікації слухачів категорії «Викладачі професійно-теоретичної підготовки закладів професійної (професійно-технічної) освіти в Інституті, що встановлює:

- профілі ключових, спеціальних (фахових, посадових), загальнопрофесійних компетентностей;
- вимоги до змісту підвищення кваліфікації на компетентнісній основі;
- нормативний зміст підвищення кваліфікації слухачів КПК, сформульований у термінах результатів навчання, досягнення яких передбачає оновлення, удосконалення, розвиток системи цінностей, знань, практичних умінь і навичок, які здобуті за 7 і 8 кваліфікаційними рівнями вищої освіти Національної рамки кваліфікацій;
- вимоги до вибіркового складника підвищення кваліфікації;
- нормативні терміни навчання за різними формами навчання;
- вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості підвищення кваліфікації в умовах післядипломної освіти тощо.

Освітньо-професійна програма підвищення кваліфікації використовується в процесі: розроблення й коригування робочих навчальних програм; визначення профілів професійних компетентностей відповідно до Класифікатора професій працівників за категоріями; визначення форм оцінювання результатів навчання слухачів; розроблення навчальних і робочих навчальних планів за певною категорією працівників системи освіти.

Освітньо-професійну програму підвищення кваліфікації викладачів професійно-теоретичної підготовки закладів професійної (професійно-технічної) освіти розроблено на основі типових програм підвищення кваліфікації, що затверджуються МОН України.

Освітня (освітньо-професійна) програма є підставою для розробки та коригування робочих навчальних програм підвищення кваліфікації викладачів професійно-теоретичної підготовки.

Підвищення кваліфікації за напрямом 01 Освіта категорії «Викладачі професійно-теоретичної підготовки закладів професійної (професійно-технічної) освіти» передбачає розвиток професійної компетентності слухачів на підставі соціальних запитів та державних вимог на основі їх базової освіти, професійного та життєвого досвіду, особистих інтересів.

Обсяг освітньої програми.

Підвищення кваліфікації викладачів професійно-теоретичної підготовки закладів професійної (професійно-технічної) освіти може здійснюватися заочною, очно-дистанційною, дистанційною та заочною формами навчання. Загальна тривалість навчання складає – 150 год./ 5 кредитів ЕКТС

Рівень освітньої програми.

Рівень освітньої програми визначається згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників»¹. Відповідно до частини шостої статті 59 Закону України «Про освіту» та відповідно до вимог 7 і 8 кваліфікаційними рівнями вищої освіти Національної рамки кваліфікацій.²

За результатами опанування освітньо-професійною програмою викладачі професійно-теоретичної підготовки мають удосконалити та розвинути психолого-педагогічну, методичну, економіко-правову, компетентність з охорони праці та БЖД, цифрову зокрема використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі, включаючи електронне навчання, інформаційну та кібернетичну безпеку; мовленнєву,

¹ Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників: постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800, Київ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF>

² Про затвердження Національної рамки кваліфікацій {Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 509 від 12.06.2019} : Постанова КМУ від 23 листопада 2011 р. № 1341, Київ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF/paran12#n12>

комунікаційну, інклюзивну, емоційно-етичну компетентність. Також програма спрямована на розвиток професійних компетентностей галузевого спрямування, опанування новітніми виробничими технологіями, ознайомлення із сучасним устаткуванням, обладнанням, технікою, станом і тенденціями розвитку галузі економіки, підприємства, організації та установи, вимогами до рівня кваліфікації працівників за відповідними професіями (для працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти).

Згідно з Національною рамкою кваліфікацій професійна компетентність викладача визначається 7 та 8 рівнями:

Рівень	Знання	Уміння / Навички	Комунікація	Відповідальність і автономія
7	Здатність особи розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідних наук і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.			
	Концептуальні наукові та практичні знання Критичне осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері професійної діяльності та/або навчання	поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички, майстерність та інноваційність на рівні, необхідному для розв'язання складних спеціалізованих задач і практичних проблем у сфері професійної діяльності або навчання	донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень, власного досвіду та аргументації збір, інтерпретація та застосування даних спілкування з професійних питань, у тому числі іноземною мовою, усно та письмово	управління складною технічною або професійною діяльністю чи проектами спроможність нести відповідальність за вироблення та ухвалення рішень у непередбачуваних робочих та/або навчальних контекстах формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти організація та керівництво професійним розвитком осіб та груп здатність продовжувати навчання із значним ступенем

				автономії
8	Здатність особи розв'язувати складні задачі і проблеми у певній галузі професійної діяльності та/або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог			
	<p>Спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності або галузі знань і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень</p> <p>Критичне осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань</p>	<p>спеціалізовані уміння/навички розв'язання проблем, необхідні для проведення досліджень та/або провадження інноваційної діяльності з метою розвитку нових знань та процедур</p> <p>здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі у широких або мультидисциплінарних контекстах</p> <p>здатність розв'язувати проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності</p>	<p>зрозуміле і недвозначне донесення власних знань, висновків та аргументації до фахівців і нефахівців, зокрема, до осіб, які навчаються</p>	<p>управління робочими або навчальними процесами, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів</p> <p>відповідальність за внесок до професійних знань і практики та/або оцінювання результатів діяльності команд та колективів</p> <p>здатність продовжувати навчання з високим ступенем автономії</p>

А. МЕТА. ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ.

Мета освітньої (освітньо-професійної) програми	розвиток інноваційного педагога професійної (професійно-технічної) освіти відповідно до державної освітньої політики, з урахуванням суспільних викликів, роботодавців та ключових стейкхолдерів, який поєднує у своїй професійній діяльності теоретичну та практичну підготовки, має сформовані ключові, професійні та загальнопрофесійні компетентності, готовий конкурувати і бути активним суб'єктом на ринку праці
Основні завдання:	<ul style="list-style-type: none"> розвиток економіко-правової компетентності, а також компетентності з охорони праці та БЖД; удосконалення та оновлення знань щодо основних нормативно-правових актів, які регулюють трудову

	<p>діяльність та безпеку життєдіяльності викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти;</p> <ul style="list-style-type: none"> • вдосконалення та розвиток навчально-методичної та фахової компетентності викладачів професійно-теоретичної підготовки, сприяння розвитку професійно-важливих якостей та інноваційного потенціалу для забезпечення дидактичної складової професійної підготовки кваліфікованих робітників в сучасних умовах. • удосконалення та оновлення знань і вмінь із психолого-педагогічних, методичних, інформаційно-технологічних та інших питань забезпечення ефективної професійної діяльності слухачів; • удосконалення та розвиток професійно-педагогічної компетентності шляхом опанування сучасних освітніх технологій, методик загальної та професійної педагогіки, психології; • ознайомлення із прогресивними методами організації праці, необхідними для здійснення якісної підготовки кваліфікованих робітників; • організація самостійної діяльності, розвиток мотивації професійного вдосконалення та особистісного розвитку слухачів в умовах формальної і неформальної освіти; • розвиток умінь щодо впровадження інноваційних форм і методів освітнього менеджменту та цифрових технологій; • розвиток комунікативних навичок, технологій підтримки позитивного соціально-психологічного клімату в педагогічному колективі.
--	--

В. ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОГРАМИ:

1. Функціональна спрямованість.	Професійний розвиток викладачів професійно-теоретичної підготовки відповідно до державної політики у галузі професійної (професійно-технічної) освіти та забезпечення її якості.
2. Фокус Програми.	Акмеологічні та андрагогічні підходи до організації освітнього процесу, подальшого розвитку та поглиблення професійних знань, умінь, навичок у системі неформальної та інформальної освіти викладачами професійно-теоретичної підготовки.
3. Орієнтація Програми.	Орієнтована на підвищення кваліфікації викладачів професійно-теоретичної підготовки, які здійснюватимуть

	<p>організацію освітнього процесу та підготовку кваліфікованих робітників закладів професійної (професійно-технічної) освіти. <i>А саме:</i> оновлення та розширення знань, формування нових професійних компетентностей у психолого-педагогічній, методичній, організаційно-управлінській діяльності;</p> <p>засвоєння інноваційних технологій, форм, методів та засобів навчання;</p> <p>вивчення педагогічного досвіду, сучасного виробництва, ознайомлення з досягненнями науки, техніки і виробництва та перспективами їх розвитку;</p> <p>ознайомлення із специфікою умов, станом і тенденціями розвитку підприємств, організацій та установ, вимогами до рівня кваліфікації працівників за відповідними професіями;</p> <p>застосування інноваційних технологій реалізації змісту підвищення кваліфікації, що передбачає його диференціацію, індивідуалізацію, запровадження дистанційних, інформаційно-комунікаційних технологій навчання.</p>
<p>4. Особливості Програми. Її унікальність</p>	<p>Особливість освітньо-професійної програми полягає у тому, що вона складається з інваріантної та варіативної складових, розроблених з урахуванням запиту потенційних стейкхолдерів та допомагає викладачам професійно-теоретичної підготовки закладів професійної (професійно-технічної) освіти проектувати індивідуальну траєкторію професійного розвитку та саморозвитку.</p> <p>Унікальність ОП полягає в поєднанні сучасних методів освітніх та комунікативних технологій з орієнтацією на самостійне та неперервне оволодіння знаннями, компетенціями та навичками згідно реалізації освітніх послуг для дорослих, зокрема, в межах професійної (професійно-технічної) освіти. Це досягається целеспрямованим на цільову аудиторію, застосуванням сучасних освітніх технологій, орієнтацією результатів навчального процесу на кар'єрне зростання та синергетичну ефективність застосування освітніх компетенцій до різних вікових, професійних та мотиваційних груп слухачів та учасників освітнього процесу.</p>

Основні складники програми – 5 (п'ять) навчальних модулів, що реалізуються:

в один етап за **очною формою** або три етапи за заочною та очно-дистанційною формами навчання, передбачається самостійне оволодіння частиною матеріалу за **заочною та очно-дистанційною** формами навчання;

навчальні модулі містять відповідні теми, що мають теоретичні та практичні навчальні матеріали й об'єднані за ознакою відповідності змісту, навчальній меті, завданням модуля;

навчання завершується комплексним іспитом на очній формі навчання та захистом підсумкової випускної роботи на заочній та очно-дистанційній формах навчання;

по завершенню навчання за програмою слухачі отримують свідоцтво про підвищення кваліфікації за програмою «Викладачі професійно-теоретичної підготовки закладів професійної (професійно-технічної) освіти».

Кінцевий результат підвищення кваліфікації – умотивовані активні здобувачі кваліфікацій, які прагнуть безперервного професійного розвитку, самореалізації і кар'єрного зростання:

- *цілісна особистість* (усебічно розвинена, здатна до вибору індивідуальної освітньої траєкторії, навчання впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти, розвитку професійної кар'єри, підприємництва та самозайнятості);

- *фахівець* (конкурентоздатна та мобільна на ринку праці особистість, яка набуває ключових, професійних і загальнопрофесійних компетентностей відповідно до її інтересів, здібностей, можливостей, потреб економіки та суспільства);

- *відповідальний громадянин* (успішна особистість з активною громадянською позицією, морально-етичними якостями, відповідальна за результати власної діяльності задля сталого розвитку).

Для безперервного здобуття професійних кваліфікацій упродовж життя, поєднання навчання на виробництві, у закладах професійної та вищої освіти всіх типів та форм підпорядкування, визнання професійних кваліфікацій передбачено створення єдиного освітнього простору професійної освіти і навчання.

5. Цільова група.

Цільова група	<p>Викладачі професійно-теоретичної підготовки закладів професійної (професійно-технічної) освіти.</p> <p>Викладач професійно-теоретичної підготовки закладів професійної (професійно-технічної) освіти здійснює освітній процес здобувачів освіти з урахуванням специфіки навчальної дисципліни з метою підготовки конкурентоспроможного кваліфікованого робітника.</p> <p>Права, обов'язки та відповідальність викладачів професійно-теоретичної підготовки закладів професійної (професійно-технічної) освіти визначаються законами і установчими документами закладу освіти.</p>
----------------------	--

6. Науково-методичне забезпечення програми включає:

- стандарти вищої освіти;
- навчальні плани;
- робочі навчальні плани;
- робочі навчальні програми з усіх модулів (тем, спецкурсів);
- цифрові науково-методичні комплекси;
- підручники і навчальні посібники за тематикою навчальних модулів;
- наукові зарубіжні й вітчизняні друковані та електронні джерела з проблематики професійно-педагогічної діяльності старших майстрів;
- матеріали інтерактивних лекцій, практичних занять (навчальних тренінгів), семінарів, тематичної дискусії, конференції з обміну досвідом;
- списки рекомендованих джерел;
- індивідуальні завдання для самостійної роботи слухачів;
- завдання для самоконтролю;
- методичні матеріали для педагогічних працівників з питань самостійного опрацювання фахової літератури, написання випускних робіт;
- інші науково-методичні матеріали, які визначає кафедра та науково-педагогічні працівники тощо.

С. Професійні вимоги (компетенції) і продовження навчання:

1. Професійні вимоги (компетенції) викладача професійно-	<p>Професійні вимоги (компетенції) викладача закладів професійно-теоретичної підготовки професійної (професійно-технічної) освіти визначаються посадовими інструкціями.</p>
--	---

теоретичної підготовки закладів професійної (професійно-технічної) освіти.	Викладач професійно-теоретичної підготовки ЗП(ПТ)О повинен уміти застосувати на практиці базові та інструментальні цінності педагогіки, розуміти соціальні та психологічні наслідки своєї професійної діяльності.
	Здійснювати теоретичну і практичну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників з відповідного навчального курсу, предмету, циклу дисциплін у відповідності до затверджених програм. (треба освітнього курсу)
	Забезпечувати умови для засвоєння здобувачами освіти освітніх програм на рівні обов'язкових державних вимог; організувати і контролювати їхню самостійну роботу.
	Використовувати ефективні форми, методи і засоби навчання, сучасні педагогічні технології.
	Формувати у майбутніх кваліфікованих робітників уміння, навички професійної діяльності, готувати їх до застосування отриманих знань у практичній діяльності.
	Постійно підвищувати свій професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру.
	Сприяти розвитку комунікативної взаємодії учасників освітнього процесу.
	Володіти навичками аналізу інноваційного освітнього середовища.
	Вивчати індивідуальні особливості здобувачів освіти, дбати про розвиток їх здібностей.
	Забезпечувати дотримання вимог охорони праці і техніки безпеки.
Брати участь у професійній орієнтації молоді.	

2. Продовження навчання.

Програма передбачає можливість подальшого розширення та поглиблення професійних знань, умінь, навичок у системі неформальної та інформальної освіти. Співпраця в міжкурсовий період обумовлюється можливістю укладання Угоди про співпрацю між Білоцерківським інститутом неперервної професійної освіти і суб'єктом підвищення кваліфікації та надання подальшої підтримки / супроводу засобами консультацій, проведенням спільних заходів, можливості участі у наукових заходах, що організуються інститутом, тощо.(суб'єктами)

Д. Стиль і методика навчання:

1. Підходи до викладання і навчання.

Викладання, навчання на курсах підвищення кваліфікації відбувається на основі андрагогічних принципів, випереджувального підходу, упровадження інноваційних технологій навчання, модернізації змісту професійного навчання, залучення соціальних партнерів до розроблення державних освітніх стандартів.

2. Система оцінювання

Випускна робота – результат практичної діяльності слухачів курсів підвищення кваліфікації.

Випускна робота може бути виконана, оформлена та представлена в таких формах:

- узагальнення теоретичного матеріалу за обраною темою у формі реферату;
- опис власного практичного досвіду з теоретичним обґрунтуванням;
- дайджест науково-методичної літератури за обраною актуальною темою;
- практична власна оригінальна розробка навчального заняття, уроку або виховного заходу (за рік, що передує);
- фрагмент календарного планування нового навчального курсу, предмета, заняття, уроку виробничого навчання або складної нової теми з поясненнями та методичними рекомендаціями;
- педагогічний проєкт;
- опис власної розробки технології професійної діяльності;
- портфоліо.

Як випускна робота можуть бути зараховані друковані роботи, а саме: стаття (тези/матеріали конференції), методичні рекомендації, методичні вказівки, підручник, посібник, навчальна програма тощо, якщо вони були підготовлені впродовж навчання на курсах підвищення кваліфікації і/або схвалені вченою (науково-методичною) радою Інституту.

Випускна робота виконується слухачами самостійно, рецензується та публічно ними захищається.

Вимоги до структури, змісту, рівня, порядку виконання та оформлення випускної роботи визначаються окремим положенням, затвердженим в установленому порядку.

Випускові кафедри розробляють і щорічно оновлюють переліки рекомендованих тем випускних робіт для кожної категорії слухачів.

Рішеннями директора, ученої ради Інституту можуть проводитися конкурси випускних робіт слухачів. Організація, періодичність тощо проведення конкурсів визначаються спеціальним положенням.

Самостійна робота організовується кураторами-тьюторами й контролюється завідувачами кафедр. Безпосереднє керування самостійною роботою слухачів здійснює куратор-тьютор навчальної групи.

Шкала оцінювання випускної роботи слухачів курсів підвищення кваліфікації визначається за допомогою трьох шкал: шкалою Європейської кредитно-накопичувальної системи (ECTS), національною шкалою та адаптованою шкалою Інституту (див. Таблиця 1)

Таблиця 1

Шкала оцінювання випускної роботи слухачів курсів підвищення кваліфікації у БІНПО

За шкалою ECTS	За національною шкалою	Кількість балів
A	Відмінно	90-100
B	Дуже добре	85-89
C	Добре	75-84
D	Посередньо	65-74
E	Задовільно	60-64
Fx	Незадовільно з можливістю повторного складання за умови виконання певної додаткової роботи	35-59

Контрольні заходи. Види контролю

Контрольні заходи	<p>Обов'язкова форма організації освітнього процесу, їх основою є педагогічний контроль (далі – контроль), суть якого полягає в одержанні інформації щодо результатів освітньої діяльності слухачів.</p> <p>Слухачі курсів підвищення кваліфікації за бажанням можуть встановити рівень розвитку сукупності або окремих професійних компетентностей та оцінити на таких засадах результативність освітнього процесу. Відповідні матеріали розробляються та затверджуються кафедрами і надаються слухачам науково-педагогічними працівниками Інституту.</p>
Поточний контроль	Проводиться у вигляді тестування (у сукупності – не більше 20 запитань) з оцінкою «зараховано» або «не зараховано» (за умови 70% правильно обраних відповідей зі 100% можливих).
Підсумковий контроль	Проводиться з метою визначення успішності підвищення кваліфікації слухачів у вигляді захисту випускної роботи з оцінкою «зараховано» або «не зараховано». Для слухачів підвищення кваліфікації, які навчаються заочною формою навчання цей контроль здійснюється у формі заліку з оцінкою «зараховано» або «не зараховано».

Слухачам, за результатами проходження підвищення кваліфікації,

видається документ про підвищення кваліфікації: свідоцтво, сертифікат тощо.

Е. Програмні компетентності (інтегральна компетентність, загальні компетентності, спеціальні або фахові).

<p>Інтегральна компетентність викладача професійно-теоретичної підготовки закладу професійної (професійно-технічної) освіти</p>	<p>– здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері професійної діяльності або в процесі навчання, що передбачає проведення дослідження, використання теорій і методів педагогічного менеджменту, методики професійно-теоретичної підготовки, педагогіки і психології на практиці.</p>	
<p>Ключові компетентності³</p>	<p>спілкування державною мовою</p>	<p>а саме розширення професійного словникового запасу, розвиток вміння лаконічно та зрозуміло формулювати думку, аргументувати, доводити правильність тверджень, усно і письмово висловлюватися, сприймати, розуміти й інтерпретувати поняття і факти, використовувати мовні засоби в освітньому процесі, викликати почуття естетичного задоволення у спілкуванні, обирати мовні і мовленнєві засобів з урахуванням морального кодексу і культурних традицій (дотримання мовного етикету, доречність мови)</p>
	<p>спілкування іноземними мовами</p>	<p>здатність зіставляти термін чи буквене позначення з його походженням з іноземної мови</p>
	<p>математичної компетентності</p>	<p>здатність і бажання застосовувати логічне та просторове мислення, використовувати відповідні засоби,</p>

³ У Рамковій програмі оновлених ключових компетентностей для навчання протягом життя, схваленої Європейським парламентом і Радою Європейського Союзу 17 січня 2018 року, виокремлено й конкретизовано вісім ключових компетентностей.

Ключові компетентності необхідні для підвищення особистого потенціалу і розвитку, розширення можливостей працевлаштування, соціальної інтеграції та активного громадянства, розвиваються в процесі навчання протягом усього життя, починаючи з раннього дитинства шляхом формального, неформального та інформального навчання.

Усі ключові компетентності сприяють успішному життю в суспільстві. Такі навички, як критичне мислення, аналітичне мислення, вирішення проблем, творчість, робота в команді, уміння спілкування і проводити переговори, прийняття рішень, саморегуляція, стійкість, емпатія, участь, повага до різноманітності, враховуються в усіх ключових компетентностях.

		зокрема статистичні дані, а також презентації (формули, моделі, конструкції, графіки, діаграми), а також вживати й оцінювати логічні ланцюжки аргументів, інтерпретувати результати, оцінювати похибку обчислень
	цифрова компетентність	це впевнене, критичне і відповідальне використання та взаємодія з цифровими технологіями для навчання, професійної педагогічної діяльності та участі у житті суспільства. Включає розвиток цифрової та інформаційної грамотності, комунікацію та співпрацю, створення цифрового контенту (зокрема, для використання в освітньому процесі), кібербезпеку та вирішення проблем
	особиста, соціальна та навчальна компетентність	це здатність усвідомлювати внутрішні стани, ефективно управляти часом та інформацією, конструктивно працювати в педагогічному колективі, батьками та здобувачами освіти, залишатися стійкими і керувати власним навчанням та кар'єрою. Для успішних міжособистісних відносин та соціальної участі важливо розуміти кодекси поведінки та правила комунікації, прийнятні як у суспільстві, так і освітньому середовищі. Соціально важливим є вміння конструктивно спілкуватися в різних середовищах, співпрацювати в командах та вести переговори. Воно передбачає толерантність, висловлення своєї та розуміння точок зору інших людей, а також здатність формувати і підтримувати впевненість і співчуття
	громадянська компетентність	здатність діяти як відповідальні громадяни і повною мірою брати участь у соціальному житті. Критичною для цієї компетентності є здатність ефективно взаємодіяти з іншими людьми в суспільних інтересах, зокрема щодо сталого розвитку суспільства.

		<p>Основою відповідального та конструктивного ставлення до громадянської компетентності є повага до прав людини. Це передбачає також бажання брати участь у демократичному ухваленні рішень на всіх рівнях, підтримання соціальної та культурної різноманітності, гендерної рівності, соціальної згуртованості, готовності поважати приватність інших людей та брати на себе відповідальність за навколишнє середовище</p>

Загальні компетентності:	Освітологічна:	<p>здатність інтегрувати знання з сучасної педагогіки, психології та філософії, освітньої політики й економіки освіти в цілісну стратегію професійної діяльності на засадах людиноцентризму, демонструвати відповідні цінності в освітній діяльності.</p>
	Нормативно-правова:	<p>забезпечує ефективне використання у професійній діяльності законодавчих та інших нормативних документів органів державної влади для вирішення відповідних професійних завдань. Передбачає здатність організувати діяльність фахівців системи освіти та/або власну професійну діяльність на основі нормативно-правових документів, вимог безпеки життєдіяльності, ринку освітніх послуг, автономії закладу / установи / організації освіти та академічної свободи тощо.</p>
	науково-методична компетентність:	<p>здатність організувати безперервний професійний розвиток у системі формальної і неформальної освіти; оцінювати рівень професійної компетентності; розробляти комплексно-методичне забезпечення</p>

		професійного розвитку майбутніх кваліфікованих робітників.
--	--	--

(працезохоронна, енергозберезувальна, економічна, здатність працювати в команді тощо)

Загальнопрофесійні компетентності	Працезохоронна компетентність	інтегрована якість особистості, що визначає її здатність до збереження власного життя та життя співробітників та учнів закладу професійної (професійно-технічної) освіти у ході професійної діяльності та виявляється у здатності орієнтуватися у складних професійних ситуаціях, умінні аналізувати потенційні небезпеки під час освітнього процесу, системних рішень з усунення небезпек.
	Енергозберезувальна компетентність	якість особистості, що визначає її здатність до енергозбереження як діяльності (наукової, організаційної, практичної, інформаційної), спрямованої на раціональне використання енергії та природних ресурсів.
	Економічна компетентність	сукупність економічних знань і практичних умінь, досвід, економічна культура та мислення, наявність стійкої потреби й інтересу до професійної компетентності. Складниками економічної компетентності є: сукупність економічних знань; економічна свідомість; економічне мислення; економічні якості.
	Дослідницька	здатність спрямувати себе певним шляхом для досягнення важливих цілей, що зробить внесок в розвиток знань через

		наукові дослідження. Робота в команді: здатність до роботи в команді і прийняття на себе відповідальності за вирішення задач.
	Освітологічна:	здатність інтегрувати знання з сучасної педагогіки, психології та філософії, освітньої політики й економіки освіти в цілісну стратегію професійної діяльності на засадах людиноцентризму, демонструвати відповідні цінності в освітній діяльності.
	Персональна?	здатність до постійного підвищення освітнього рівня, потреба у самоактуалізації та реалізації власного особистісного потенціалу, здатність самостійно засвоювати нові знання та вміння, здатність до саморозвитку.
	Соціокультурна:	характеризується гуманістичним спрямуванням педагогічної діяльності. Передбачає здатність педагогічного працівника демонструвати розвинутий емоційний інтелект, педагогічну культуру та етику, дотримання норм професійної етики з усіма суб'єктами освітнього процесу; сприймання молодого покоління як генерації, яка має особливі цінності та потреби; виховувати толерантне ставлення до несхожості людей між собою у міжкультурному середовищі. Обумовлює орієнтацію особистості на здобування освіти впродовж

		життя та особистісний духовний розвиток; чіткі критерії в пізнанні, оцінюванні й використанні певних моделей поведінки
	Нормативно-правова:	забезпечує ефективне використання у професійній діяльності законодавчих та інших нормативних документів органів державної влади для вирішення відповідних професійних завдань. Передбачає здатність організовувати діяльність фахівців системи освіти та/або власну професійну діяльність на основі нормативно-правових документів, вимог безпеки життєдіяльності, ринку освітніх послуг, автономії закладу / установи / організації освіти та академічної свободи тощо
	Комунікативна компетентність	здатність до ефективного прямого та зворотного зв'язку з учасниками освітнього процесу та потенційними стейкхолдерами. Передбачає здібність до ефективного спілкування у межах професійних обов'язків, що передбачає вміння обмінюватися інформацією, сприймати співрозмовника, усвідомлювати його потреби, розуміти його почуття і психологічні стани, досягати взаєморозуміння.
	Андрагогічна компетентність	визначається здатністю створювати оптимальні умови для навчання дорослих, вирішувати професійні проблеми і завдання з використанням знань,

		<p>професійного та особистісного досвіду; передбачає розвиток творчих здібностей дорослої людини; сприяє опануванню вміннями, навичками планування, реалізації, відбору змісту, форм, методів навчання та здійсненню не тільки традиційної інформаційно-накопичувальної, але й методологічно-орієнтованої освіти, необхідної людині для роботи з потоком інформації, що постійно розширюється. Структурними компонентами андрагогічної компетентності є: мотиваційно-цільовий, аксіологічний, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивно-оціночний; формування андрагогічної компетентності потребує використання інноваційних педагогічних технологій.</p>
--	--	---

<p>Спеціальні (фахові, предметні, посадові) компетентності</p>	<p><i>Професійно-педагогічна:</i></p>	<p>здатність планувати, організовувати та контролювати діяльність суб'єктів освітнього процесу закладів професійної (професійно-технічної) освіти та власну професійну діяльність в умовах реформ і соціальних трансформацій; здатність до вибору оптимальних прийомів, методів та форм навчання, застосування інноваційних технологій на основі володіння технологіями створення сприятливих умов для навчального процесу. Професійно-педагогічна компетентність має такі складові: - <i>дидактична компетентність</i> (здатність до володіння методами та</p>
---	--	---

		<p>технологіями створення сприятливих умов для навчального процесу, вибору оптимальних прийомів, методів та форм навчання, застосування інноваційних технологій),</p> <p>- <i>виховна компетентність</i> (здатність педагога формувати в учнів почуття громадянської та професійної відповідальності, загальної культури, етики та поведінки; вміння застосовувати інноваційні форми та методи виховної роботи, вміння контролювати та критично аналізувати результати виховної роботи).</p>
	<i>Інноваційна:</i>	<p>здатність педагога забезпечувати використання інновацій у освітньому процесі, поглиблювати спеціальні теоретичні знання з педагогічної інноватики, розвивати вміння ефективного застосування інноваційних педагогічних технологій на практиці через систему мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога.</p>
	<i>Соціально-психологічна:</i>	<p>здатність забезпечувати оптимальні соціально-психологічні умови функціонування учнівського та педагогічного колективів; сприяти взаємодії та згуртованості всіх учасників освітнього процесу налагодженню міжособистісних відносин (взаємодія, відображення соціальних оцінок, регуляція поведінки тощо); володіти формами та методами психологічного супроводу освітнього процесу на основі толерантності; сприяти розвитку мотивації професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.</p> <p>Соціально-психологічна</p>

		<p>компетентність має такі складові :</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>мотиваційна компетентність</i> (це здатність педагога до позитивного емоційного сприйняття професійної діяльності, до навчання та інтегрування власного досвіду у нові ситуації професійної діяльності, а також до гнучкості та адаптивності; усвідомлення мети діяльності і бажання постійного підвищення власного освітнього рівня та прояв інтересу до підвищення кваліфікації); - <i>конфліктологічна компетентність</i> (це здатність особистості передбачати конфліктні ситуації, вирішувати їх на справедливій основі, психологічно впливати на сторони що конфліктують з метою зниження негативних наслідків конфліктів).
	<p><i>Навчально-методична</i></p>	<p>здатність професіонала до проектування, реалізації і контролю якості процесу професійної підготовки кваліфікованих робітників. Ця компетентність має такі складові:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>концептуальну</i> (здатність забезпечувати оптимальні умови при організації професійно-теоретичної підготовки на підставі знань щодо теоретичних засад та методики професійного навчання); - <i>інструментальну</i> (здатність оперувати сучасним інструментарієм навчального процесу – формами, методами, прийомами на підставі володіння базовими професійними вміннями), - <i>технологічну</i> (здатність впроваджувати у професійно-теоретичну підготовку інноваційні технології навчання в залежності від специфіки професії), - <i>інформаційну</i> (здатність забезпечувати професійно-теоретичну

		<p>підготовку сучасними засобами інформатизації навчального процесу),</p> <p>- <i>адаптивну</i> (здатність проводити дидактичний аналіз навчального матеріалу відповідно до запланованого рівня засвоєння знань та умінь, специфіки професійної діяльності для забезпечення ефективної професійно-теоретичної підготовки).</p>
	Фахова (спеціальна):	<p>здатність професіонала поєднувати теорію і практику при вирішенні професійних завдань і проблем, яка базується на сукупності загально-технічних і спеціальних знань, умінь самостійно формувати та вирішувати складні навчально-виробничі завдання. Ця компетентність є сукупністю таких складових: інтегративна, професійно-технологічна, професійно-практична.</p>
	Творча:	<p>це здатність педагога продуктивно організувати вирішення навчально-методичних проблем щодо удосконалення професійно-теоретичної підготовки неординарними способами, діяти у нетипових навчально-виробничих ситуаціях відповідно до його інтелектуального рівня, здатність до використання інноваційних технологій виробництва при навчанні професії.</p>
	Інформаційно-технологічна:	<p>здатність набувати та застосовувати інформаційно-технологічні знання, навички, вміння, особистий досвід у сфері пошуку, оцінювання, використання, збереження, аналізу, оформлення й передачі інформації за допомогою різних інформаційно-комунікаційних засобів, методів і форм професійно-педагогічної діяльності; оперативно орієнтуватися</p>

		в інформаційно-технологічному просторі закладу професійної (професійно-технічної) освіти, брати активну участь у його формуванні, успішно реалізовувати інформаційно-аналітичну функцію як суб'єкта професійно-педагогічної діяльності в системі професійної (професійно-технічної) освіти.
--	--	---

Е. Програмні результати навчання (знання і розуміння, розвинені вміння, диспозиції (цінності, ставлення).

1. Організовувати професійну діяльність на засадах людиноцентризму, керуючись нормативно-правовими документами, вимогами соціальних трансформацій, євроінтеграційних процесів у освітньому середовищі та без порушення рівноваги у системі «суспільство - природа».

2. Упроваджувати інноваційні педагогічні технології у освітній процес сучасного закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

3. Здійснювати психолого-педагогічний супровід освітнього процесу, підтримку й розвитку всіх його суб'єктів.

4. Здійснювати якісне проектування та планування організації професійно-теоретичної підготовки на підставі знань щодо теоретичних засад та методики професійного навчання.

5. Мотивувати себе та суб'єктів освітнього процесу до самоактуалізації та реалізації власного особистісного потенціалу.

6. Створювати необхідні психолого-педагогічні умови попередження й подолання конфліктів та професійного вигорання викладачів професійно-теоретичної підготовки закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

7. Демонструвати належні вміння діалогічного спілкування з учасниками освітнього процесу.

8. Створювати сприятливі умови для формування у майбутніх кваліфікованих робітників почуття громадянської та професійної відповідальності, загальної культури, етики та поведінки.

9. Застосовувати інноваційні форми та методи навчання та виховання.

10. Контролювати та критично аналізувати результати виховної роботи.

11. Проектувати, реалізувати і контролювати якість процесу професійно-теоретичної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

12. Уміти продуктивно організувати вирішення навчально-методичних проблем щодо удосконалення професійно-теоретичної підготовки неординарними способами.
13. Використовувати інноваційні технології виробництва при навчанні професії.
14. Розвивати (саморозвивати) та вдосконалювати професійно важливі якості особистості. свої та учнів.
15. Здійснювати пошук, опрацювання, аналіз та презентацію професійно важливих знань та даних експериментальних досліджень із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.
16. Застосовувати основні принципи державної політики у галузі охорони праці та безпеки життєдіяльності.
17. Здійснювати пошук, опрацювання, аналіз та використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності.
18. Використовувати можливості програмних засобів для створення презентацій, електронних посібників, даних експериментальних досліджень із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій навчання профільного предмета.
19. Виявляти та ідентифікувати об'єкти інтелектуальної власності.
20. Застосовувати різноманітні підходи та методи і здійснювати ефективні способи охорони інтелектуальної власності.
21. Використовувати екологічні знання та запобігати негативному впливу на екосистему при виконанні професійних обов'язків.
22. Демонструвати прихильність до етичних зобов'язань, професійних цінностей, етики поведінки у професійній діяльності.

Е. Зміст і навчальні елементи освітньої (освітньо-професійної) програми.

8.1. Інваріантна складова

МОДУЛЬ 1. ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ І ОХОРОНА ПРАЦІ В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Метою вивчення навчального модулю є: розвиток економіко-правової компетентності, а також компетентності з охорони праці та БЖД шляхом ознайомлення викладачів професійно-теоретичної підготовки закладів професійної (професійно-технічної) освіти з новим у законодавстві України в галузі освіти, поглиблення їхніх знань щодо основних нормативно-правових актів, які регулюють діяльність педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти, вдосконалення знань викладачів професійно-теоретичної підготовки закладів професійної (професійно-технічної) освіти щодо основних нормативно-правових актів з охорони праці та БЖД, розвитку здатності до впровадження сучасних наукових уявлень у процес забезпечення безпеки учасників освітнього процесу; поглиблення знань, вмінь та навичок з організації роботи з охорони праці та БЖД в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Зміст модулю

Законодавчі акти, які регулюють діяльність педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) підготовки. Кодекс законів про працю України. Трудові відносини в Законах України «Про освіту», «Про професійно – технічну освіту», «Про відпустки», «Про оплату праці», «Про колективні договори та угоди». Постанови Кабінету Міністрів. Накази Міністерства освіти та науки України з питань регулювання діяльності установ освіти. Локальні нормативні акти, їх види та значення. Трудовий та колективний договори в закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Оплата праці педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Нормативно-правова база проходження атестації і сертифікації. Порядок проходження атестації. Порядок та умови проходження сертифікації. Матеріальна відповідальність за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації внаслідок порушення покладених на них трудових обов'язків. Визначення розміру шкоди, що підлягає покриттю через суд. Трудовий розпорядок. Стягнення за порушення трудової дисципліни до працівника.

Основні принципи державної політики в галузі охорони праці. Закон України «Про охорону праці». Основні державні законодавчі, міжгалузеві та галузеві нормативні акти з охорони праці та безпеки життєдіяльності. Управління охороною праці. Система управління охороною праці (СУОП). Служба охорони праці підприємства. Основні функції управління охороною праці. Види і порядок проведення навчання з охорони праці. Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань

охорони праці. Проходження інструктажів, навчання та перевірки знань з питань охорони праці, надання першої допомоги потерпілим від нещасних випадків, правил поведінки у разі виникнення аварії. Перевірка знань працівників з питань охорони праці на підприємстві. Спеціальне навчання з питань охорони праці. Навчання і перевірка знань з питань охорони праці посадових осіб. Позачергове навчання і перевірка знань посадових осіб, а також фахівців з питань охорони праці. Розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві. Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії. Основи техніки безпеки. Електробезпека. Пожежна безпека. Кодекс цивільного захисту України. Порядок розробки і затвердження інструкцій з охорони праці. Зміст і побудова інструкцій. Викладення тексту інструкцій. Розроблення, затвердження та введення в дію інструкцій. Реєстрація, облік і видача інструкцій на підприємстві. Перегляд інструкцій. Безпека життєдіяльності. Безпека життєдіяльності як категорія. Основні функції БЖД. Безпека життєдіяльності в умовах надзвичайних ситуацій. Система керування безпекою життєдіяльності в Україні.

Варіативна складова

1. Екологічні аспекти сталого розвитку.
2. Сучасні стандарти охорони праці.
3. Механізми соціального захисту педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти
4. Інтелектуальна власність у трудових відносинах педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти

МОДУЛЬ 2. Педагогічний менеджмент і психологія професійної діяльності

Мета модуля: полягає у вдосконаленні психолого-педагогічної, соціально-психологічної, науково-методичної, творчої, персональної, інформаційно-технологічної компетентностей викладачів професійно-теоретичної підготовки, сприянні їхньому професійному та особистісному розвитку в умовах соціальних трансформацій та сталого розвитку; поглиблення знань та формування умінь викладачів професійно-теоретичної підготовки щодо психологічних аспектів організації професійної діяльності; зростання психологічної компетентності щодо моделювання та реалізації індивідуальної траєкторії розвитку майбутніх кваліфікованих робітників, формуванні та розвитку їхніх професійно-важливих якостей та професійної ідентичності; поглиблення й систематизація знань викладачів професійно-теоретичної підготовки про природу й закономірності процесів розвитку психіки суб'єктів освітнього процесу, вдосконалення можливостей в дослідженні особистості суб'єктів освітнього процесу, про психологічний зміст життєвого цілепокладання як найбільш усвідомленої та суб'єктної форми структурування

особистістю свого майбутнього в умовах людиноцентриської парадигми освіти; стимулювання професійного розвитку й саморозвитку особистості слухачів.

Зміст модуля:

Психологічні засади діяльності професійної діяльності: психологічні ознаки трудової діяльності (за теорією Є.О. Клімова) у ергатичній системі; психологічна структура професійної діяльності; основні фізіологічні характеристики трудової діяльності; професійне середовище як важлива складова ергатичної системи; професія у системі соціальних відносин; класифікація професій за Є.О. Клімовим. «Формула професії»; професіограма; правила складання професіограм; індивідуальні особливості суб'єкта праці; професійна спрямованість особистості; професійні типи особистості за Дж. Холландом; основні закономірності динаміки працездатності. Функціональні стани людини у трудовій діяльності; види функціональних станів (стрес, моногонія, тощо); кризові періоди у професіогенезі особистості; основні способи та прийоми забезпечення високої працездатності та попередження її порушення; психологічна структура професійної діяльності; стадії професіоналізації й розвитку особистості (за Є.О. Клімовим); рушійні сили людини як суб'єкта праці. Характеристика основних стадій розвитку людини як суб'єкта праці; основні принципи психолого-педагогічного супроводу професійного становлення майбутнього кваліфікованого робітника; чинники ризику розвитку професійного вигорання; прийоми та методи запобігання професійному вигоранню, професійній деформації; допомога майбутньому кваліфікованому робітникові у кризовому періоді; діагностика ПВЯ особистості фахівця певної робочої професії; поняття професійної ідентичності особистості; професійна ідентичність як динамічне психологічне утворення, результат поступової професійної ідентифікації та самоідентифікації, основу яких складають професійний відбір, психологічна готовність до обраної професійної діяльності, усвідомлена приналежність до певної професії та професійної спільноти, професійна підготовка, що забезпечують адаптацію учня до професійного середовища; чинники розвитку професійної ідентичності: зовнішні та внутрішні; об'єктивні, суб'єктивні; такі, що впливають на розвиток професійної ідентичності позитивно або негативно; прийоми та методи розвитку професійної ідентичності.

Психологія особистості : Вплив цілепокладання на процес саморозвитку особистості; особливості цілепокладання особистості при проектуванні життєвого шляху; поняття «індивід» та поняття особистість у системі «індивід-особистість-індивідуальність»; суспільна сутність та соціальна функція особистості як головні показники її характеристик в умовах людиноцентриської парадигми; врахування вікових особливостей суб'єктів освітнього процесу закладів професійної (професійно-технічної) освіти, як основа формування життєвого цілепокладання; рівень ефективного життєвого цілепокладання (високого усвідомлення цілей, розгорнутість у просторі, поєднання глобальної, віддаленої і короткочасної часових перспектив, узгодженість, логічність та

реалістичність цілей, позитивне ставлення до майбутнього, достатнє усвідомлення чинників, які впливають на постановку життєвих цілей, дієвою життєвою позицією); структура особистості суб'єкта освітнього процесу; компоненти структури особистості: спрямованість особистості, можливості особистості (зокрема система здібностей, яка забезпечує успіх діяльності); характер як стиль поведінки в соціальному середовищі, структура характеру, риси характеру, шляхи формування характеру; система управління, яку визначають поняттям «Я». Самосвідомість та її складові. «Я-концепція»; темперамент, фізіологічні основи темпераменту, типи темпераменту, роль темпераменту у освітній діяльності особистості; механізми психічного відображення (відчуття, сприйняття, мислення, пам'ять); індивідуальність та індивідуальний стиль діяльності майбутніх кваліфікованих робітників; самооцінка суб'єктів освітнього процесу та вплив її на усвідомлення особливості своєї діяльності; активізація мислення суб'єктів освітнього процесу, як умова прояву їх індивідуальних особливостей майбутніх кваліфікованих робітників; можливості педагогічних працівників у дослідженні особистості суб'єктів освітнього процесу.

Варіативна складова (складник)

Профорієнтаційна робота в ЗП(ПТ)О.

Розвиток здоров'язбережувальної компетентності педагогічних працівників.

Технології запобігання та розв'язання конфліктів учасників освітнього процесу.

Розвиток критичного мислення педагогів професійної (професійно-технічної) освіти.

Булінг в освітньому середовищі: попередження та конструктивне подолання (кібербулінг, селфіманія, психологічні особливості інтернет - залежності).

Психологічні аспекти готовності педагогічних працівників до інноваційної діяльності.

МОДУЛЬ 3. ДИДАКТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Мета модуля: вдосконалення та розвиток навчально-методичної та фахової компетентності педагогічних працівників, сприяння розвитку професійно-важливих якостей та інноваційного потенціалу для забезпечення дидактичної складової професійної підготовки кваліфікованих робітників в сучасних умовах. (ПВЯ – це психологія)

Зміст модуля:

Дидактика професійної освіти. Включає оновлення знань педагогічного працівника про принципи, зміст, методи, засоби і форми організації освітнього процесу, що забезпечують розв'язання завдань професійної освіти. Характеризується відповідністю змісту навчання основним напрямкам розвитку сучасної науки, техніки і виробництва. Розширює можливості педагога у

здійсненні: підбору (треба добору) навчального й пізнавального матеріалу; вибору і вдосконалення форм і методів навчання; розробки комплексу методичного забезпечення предмета; визначення шляхів реалізації дидактичних принципів та міжпредметних зв'язків; розкриття та встановлення закономірних зв'язків між елементами дидактичної системи; вивчення, узагальнення та впровадження передового педагогічного досвіду; використання засобів наочності та необхідного дидактичного й роздаткового матеріалу; встановлення взаємозв'язку, співвідношення між процесами навчання, викладання, навчання в контексті компетентнісного розвитку.

Дидактика професійної освіти в умовах виробництва: практико-зорієнтований аспект. Професійно-практична підготовка кваліфікованих робітників в сучасних умовах: досвід та перспективи. Дидактичне проектування професійно-практичної підготовки. Оновлення системи знань про основи сучасного виробництва, на базі яких формуються загальнотехнічні та спеціальні знання. Зміст роботи педагога щодо обліку професійно-практичної підготовки. Шляхи підвищення ефективності професійно-практичної підготовки. Методика професійно-практичної підготовки в умовах сучасного підприємства. Порядок підготовки документів щодо планування, обліку та контролю професійно-практичної підготовки на виробництві. Дуальна система підготовки робітничих кадрів. Відповідність змісту навчання основним напрямкам розвитку науки і техніки; організація навчального матеріалу в цілісну систему взаємопов'язаних знань; зв'язок матеріалу з практичною діяльністю; доступність сприйняття навчального матеріалу, його відповідність віковим можливостям здобувачів освіти, задоволення їх пізнавальних інтересів; відповідність змісту навчання можливостям матеріально-технічної бази навчального закладу; урахування факторів, що впливають на продуктивність праці. Синтез галузевих знань з навчальним предметом і видами виробництва та органічний зв'язок навчання і трудової діяльності; моделювання професійної діяльності в навчальному процесі; оновлення змісту професійного навчання, його вдосконалення та адаптацію до суспільних змін і перетворень, до інновацій у техніці, технології й організації праці; розвиток індивідуального стилю педагогічної діяльності.

Методичні засади стандартизації змісту професійної освіти. Стандарти професійної освіти, як регламент впровадження освітньої діяльності у сфері професійної освіти щодо підготовки кваліфікованих кадрів. Призначення професійних стандартів. Теоретичні засади стандартизації змісту професійної освіти. Сучасні наукові підходи та нормативно-правові засади стандартизації професійної освіти. Зарубіжний досвід. Принципи розроблення стандартів П(ПТ)О. Професійні стандарти та кваліфікаційні характеристики. Структура стандартів П(ПТ)О. Методологічні підходи, принципи і концепти стандартизації професійної освіти. Методичні основи стандартизації змісту професійної освіти.

Варіативна складова

1. Компетентнісний урок виробничого навчання як цілісна дидактична система.

- 2.Новітні виробничі технології в галузі.
- 3.Форми організації освітнього процесу в ЗП(ПТ)О.
- 4.Дидактичні принципи виробничого навчання.

НАВЧАЛЬНИЙ МОДУЛЬ 4. ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Мета модуля: розвиток та удосконалення фахової компетентності педагогів щодо компетентнісного підходу до реалізації концептуальних засад у процесі формування ключових компетенцій здобувачів освіти, сутності сучасних технологій навчання професії, відбору технологій навчання у залежності від специфіки професії, етапів професійно-теоретичної підготовки.

Зміст модуля:

Сучасні освітні практики в процесі виробничого навчання. Технологізація освітнього процесу. Формування ключових компетенцій здобувачів освіти шляхом впровадження сучасних освітніх практик у підготовку кваліфікованих, конкурентоспроможних на ринку праці робітників. Міждисциплінарний інтегрований характер організації процесу виробничого навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Концептуальні засади та сутність сучасних технологій навчання професії. Технології моделювання професійної діяльності. Проектна технологія навчання. Технології розв'язання творчих і винахідницьких завдань у поза аудиторній навчальній діяльності ЗП(ПТ)О. Методологія відбору сучасних освітніх практик у залежності від специфіки професії, етапів професійно-практичної підготовки. Методика реалізації сучасних освітніх практик у процесі виробничого навчання.

Варіативна складова

- 1.Методика розроблення навчально-технічної документації.
- 2.Методика розроблення робочого зошита.
- 3.Методика розроблення портфоліо для атестації і сертифікації педагога.
- 4.Розвиток технічної творчості педагога П(ПТ)О.
- 5.Кейс-технології в професійній діяльності педагога професійної (професійно-технічної) освіти.

МОДУЛЬ 5. Інноваційні технології в закладі професійної (професійно-технічної) освіти

Мета модуля: розвиток педагогічної компетентності викладачів професійно-теоретичної підготовки закладів професійної (професійно-технічної) освіти, поглиблення знань з проектування освітнього процесу, розвиток готовності педагогів до використання інноваційних форм, методів і технологій навчання, сприяння професійному самовдосконаленню та саморозвитку особистості слухачів; розвиток цифрової компетентності шляхом підвищення обізнаності про основні поняття захисту інформації та

інтелектуальної власності, придбання навичок, необхідних для забезпечення охорони, використання та захисту інформації та прав інтелектуальної власності.

Змістовний модуль № 5.1 «Педагогічні технології в професійній діяльності викладача професійно-теоретичної підготовки»

Мета змістовного модулю є розвиток педагогічної компетентності викладачів професійно-теоретичної підготовки закладів професійної (професійно-технічної) освіти, поглиблення знань з проєктування освітнього процесу, розвиток готовності педагогів до використання інноваційних форм, методів і технологій навчання, сприяння професійному самовдосконаленню та саморозвитку особистості слухачів.

Зміст модуля:

Інноваційні педагогічні технології та їх застосування в роботі викладачів професійно-теоретичної підготовки. Поняття про педагогічну технологію її структуру і зміст. Класифікація педагогічних технологій.. Технологія випереджувального навчання: сутність, мета, завдання. Технологія створення ситуації успіху за А.С. Белкіним: історія виникнення технології, концептуальні положення, мета та завдання. Шляхи використання інноваційних педагогічних технологій в освітньому процесі закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

Технологія інтерактивного навчання. Сутність поняття технології інтерактивного навчання. Характеристика інтерактивних методів навчання. Воркшоп як метод динамічного навчання. Характеристика інтерактивних методів навчання. Застосування інтерактивних методів навчання на уроках професійно-теоретичної підготовки.

Упровадження інноваційних педагогічних технологій як засіб професійного розвитку педагога ЗП(ПТ)О. Основні етапи застосування інноваційних педагогічних технологій в освітній процес ЗП(ПТ)О . Психолого-педагогічні умови розвитку готовності педагогів до інноваційної діяльності.

Змістовний модуль № 5.2 «Гуманізація виховного процесу в закладі професійної (професійно-технічної) освіти»

Мета модуля: підвищення рівня виховної компетентності викладача професійно-теоретичної підготовки, його готовності до впровадження інноваційних технологій виховної діяльності в освітній процес закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Зміст модуля:

Гуманізація – основа нової освітньої парадигми. Основні засади гуманізації виховного процесу в контексті педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського. Складові гуманізації виховного процесу. Шляхи застосування інноваційних виховних технологій у ЗП(ПТ)О Сутність громадянського виховання. Основні принципи виховання громадянина України в контексті оновленої парадигми освіти. Мета та завдання громадянського

виховання. Зміст громадянського виховання. Інноваційні форми та методи громадянського виховання.

Система превентивного виховання у ЗП(ПТ)О. Сутність та зміст Концепції превентивного виховання дітей і молоді. Характеристика рівнів педагогічної превенції. Сутність технології превентивного виховання. Основні принципи превентивного виховання. Характеристика інноваційних форм та методів превентивного виховання.

Варіативна складова

Основні проблеми превентивної педагогіки.

Розвиток медіакультури і медіаграмотності педагога закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Розвиток готовності педагогічних працівників до інноваційної діяльності.

Тайм-менеджмент як складник організаційної культури педагога.

Моніторинг якості освіти в контексті взаємодії зі стейкхолдерами.

Фасилітація в професійній діяльності педагога.

ЗМ 5.3. Цифрові технології в закладі професійної (професійно-технічної) освіти.

Метою вивчення навчального модулю є: розвиток цифрової компетентності викладачів професійно-теоретичної підготовки закладів професійної (професійно-технічної) освіти, придбання навичок, необхідних для забезпечення охорони, використання та захисту інформації та прав інтелектуальної власності, вдосконалення та систематизація знань, вмінь та навичок викладачів професійно-теоретичної підготовки щодо використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Зміст модулю

Електронні освітні ресурси (ЕОР): загальні вимоги та інструментальні засоби для розроблення. Освітні платформи. Цифрові технології колективної комунікації. Візуалізація освітнього контенту. Системи електронного тестування та аналітики в освітньому процесі. Проектування і створення сайтів та електронних підручників. Соціальні мережі. Основи інформаційної безпеки.

Варіативна складова

1. Технології дистанційного навчання в умовах закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

2. Хмарні технології в освіті.

3. Технологія проведення вебінарів.

8.2. Варіативна складова (вибіркові спецкурси)

Мета вибіркової частини – забезпечення особистісно-професійних потреб та інтересів викладачів професійно теоретичної підготовки закладів

професійної (професійно-технічної) освіти шляхом реалізації наступних завдань:

- удосконалення та оновлення знань і вмінь із психолого-педагогічних, методологічних, інформаційно-технологічних та інших питань забезпечення ефективної професійної діяльності відповідно до індивідуальних потреб і запитів викладачів професійно теоретичної підготовки;

- активізація самостійної діяльності, розвиток мотивації професійного вдосконалення, що забезпечується можливістю вибору змісту навчання слухачами відповідно до їхніх потреб і запитів;

- сприяння особистісному розвитку викладачів професійно теоретичної підготовки закладів професійної (професійно-технічної) освіти як важливому чиннику розвитку їхньої професійної компетентності.

Зміст вибіркової складової складають спецкурси, які поглиблюють зміст модулів професійного спрямування і складають відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу у відокремленому структурному підрозділі «Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти» ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПНУ» не менш ніж 25% від загального обсягу годин.

Вибіркові спецкурси:

Варіативна складова модулю 1.

1. Екологічні аспекти сталого розвитку.
2. Сучасні стандарти охорони праці.
3. Механізми соціального захисту педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти
4. Інтелектуальна власність у трудових відносинах педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти

Варіативна складова модулю 2.

1. Профорієнтаційна робота в ЗП(ПТ)О.
2. Розвиток здоров'язберезувальної компетентності педагогічних працівників.
3. Технології запобігання та розв'язання конфліктів учасників освітнього процесу.
4. Розвиток критичного мислення педагогів професійної (професійно-технічної) освіти.
5. Булінг в освітньому середовищі: попередження та конструктивне подолання (кібербулінг, селфіманія, психологічні особливості інтернет – залежності).
6. Психологічні аспекти готовності педагогічних працівників до інноваційної діяльності.

Варіативна складова модулю 3.

1. Компетентнісний урок виробничого навчання як цілісна дидактична система.
2. Новітні виробничі технології в галузі.
3. Форми організації освітнього процесу в ЗП(ПТ)О.
4. Дидактичні принципи виробничого навчання.

Варіативна складова модулю 4.

1. Методика розроблення навчально-технічної документації.
2. Методика розроблення робочого зошита.
3. Методика розроблення портфоліо для атестації і сертифікації педагога.
4. Розвиток технічної творчості педагога П(ПТ)О.
5. Кейс-технології в професійній діяльності педагога професійної (професійно-технічної) освіти.

Варіативна складова модулю 5.

1. Основні проблеми превентивної педагогіки.
2. Розвиток медіакультури і медіаграмотності педагога закладів професійної (професійно-технічної) освіти.
3. Розвиток готовності педагогічних працівників до інноваційної діяльності.
4. Тайм-менеджмент як складник організаційної культури педагога.
5. Моніторинг якості освіти в контексті взаємодії зі стейкхолдерами.
6. Фасилітація в професійній діяльності педагога.
7. Технології дистанційного навчання в умовах закладу професійної (професійно-технічної) освіти.
8. Хмарні технології в освіті.
9. Технологія проведення вебінарів.

Анотований перелік спецкурсів представлений у **навчально-тематичних** планах у вигляді Додатка.

Таблиця 2

Ключові слова:

Фокус, компетентність, компетенція, цільова група, цінності, ставлення, диспозиції, розвинені вміння, андрагогічний, акмеологічний, компетентнісний, системний підходи, результати навчання, кваліфікація, формальна освіта, неформальна освіта, інформальна освіта, ключові компетентності, цілісна особистість, фахівець, акмепрофеогенез, грамотність, мовна компетентність, цифрова компетентність, особиста, соціальна і навчальна компетентність, громадянська компетентність, компетентність культурної обізнаності та самовираження, спеціальні компетентності, загальнопрофесійні компетентності (працезахоронна, енергозберезувальна, економічна, здатність працювати в команді)

Список рекомендованих джерел

ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ, НА ЯКИХ БАЗУЄТЬСЯ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

Освітньо-професійна програма підвищення кваліфікації ґрунтується на ідеях і положеннях міжнародних документів із проблем розвитку освіти дорослих в умовах глобалізації та європейської інтеграції, також загальнодержавних документів, що становлять нормативно-правову базу післядипломної педагогічної освіти.

На Європейському рівні (у галузі освіти):

1. Європейська кредитна трансферна накопичувальна система: довідник коритувача /пер. з англ., за ред. д.т.н., проф. Ю.М.Рашкевича та д.пед.н., доц. Ж.В.Таланової.- Львів: Вид-во «Львівська політехніка». 2015.- 106с.
2. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG): /Європейська асоціація забезпечення якості вищої освіти; Європейський союз студентів; Європейська асоціація університетів; Європейська асоціація закладів вищої освіти; Конфедерація європейського бізнесу «БІЗНЕСЄВРОПА»; Європейський реєстр забезпечення якості вищої освіти. – Єреван, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ihed.org.ua/images/pdf/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf.
3. International Standard Classification of Education ISCED-F (МСКО-Г) 2013[Електроннийресурс]. – Режимдоступу: <http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isced-fields-of-education-training-2013.pdf>.

На загальнодержавному рівні (у галузі освіти):

1. Закон України від 05.09.2017 № 2145-УІІ /Голос України. - 27.09.2017.- №178-179..
2. Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 1 липня 2014 року / Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2014. – № 37-38. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
3. Закон України «Про професійний розвиток працівників» від 12.01.2012 № 4312-VI {Із змінами, внесеними згідно із Законом № 5067-VI від 05.07.2012, ВВР, 2013, № 24, ст. 243}. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4312-17>

4. Закон України «Про інноваційну діяльність» // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). – 2002. – № 36. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
5. Закон України «Про авторське право і суміжні права»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua>.
6. Закон України «Про охорону праці». [Електронний ресурс]. – Режим доступу.: <http://zakon5.rada.gov.ua>.
7. Національний класифікатор України: «Класифікатор професій» ДК 003:2010/ [розроб. : М. Гаврицька та ін.].– К. : Соцінформ, 2010. – 746 с.
8. Національна рамка кваліфікацій / Додаток до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» від 23 листопада 2011 р. № 1341 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п>.
9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» від 29 квітня 2015 р. № 266 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-п>.
10. Положення про підвищення кваліфікації та стажування педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів, затверджене наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 24.01.2013 № 48.
11. Положення про дистанційне навчання, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України; від 25.04.2013 № 466.
12. Положеннями «Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» (наказ МОН України від 17.11.2000р., №522).
13. «Положення про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України (7 липня 2010 р. № 564).
14. «Про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад» (наказ МОН України від 20.01.2002р. №114).
15. Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (Указ Президента України № 344/2013 від 25.06.2012)
16. Середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2017-2021 роки (додаток до Постанови Кабміну від 28.12.2016, №1056).
17. ГСВОУ- - 07 Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо - професійна програма підготовки за спеціальністю «Педагогічна освіта»; ДК 003:2010. Національний класифікатор України.

На Університетському рівні:

1. Положення про організацію освітнього процесу у ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (затверджене вченою радою ДВНЗ «УМО» 18 листопада 2015 р., протокол № 8).
2. Положення про організацію освітнього процесу за дистанційною формою навчання (наказ ректора ДЗВО «Університет менеджменту освіти» від 11 травня 2016 р. № 01-01/165).
3. Положення про куратора-тьютора навчальної групи слухачів курсів підвищення кваліфікації за заочною, дистанційною та очно-дистанційною формами навчання (затверджене наказом ректора ДЗВО «Університет менеджменту освіти» від 24 грудня 2015 р. № 01-01/515 та ін.
4. Також ураховані «Положення про форми навчально-методичної документації для забезпечення освітнього процесу курсів підвищення кваліфікації у ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (2015); Положення про організацію освітнього процесу за дистанційною формою навчання у ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України. - НАПН України, ДЗВО «Ун-т менедж. освіти» (2016); «Кваліфікаційні вимоги до професійної діяльності педагогічних працівників», професійно-кваліфікаційні характеристики (ПКХ) на основі компетентнісного підходу, освітньо-кваліфікаційні характеристики педагогічних та керівних кадрів, обґрунтовані в Національній рамці кваліфікацій.

На інститутському рівні:

1. Положення про організацію освітнього процесу у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти / В.В. Сидоренко, О.О. Клокар, Я.Л. Швень, А.В. Денисова / наукова ред., упорядкування В.В. Сидоренко. К.: Агроосвіта, 2019. 56 с.
2. Положення про підсумкову випускню роботу (схвалено Вченою радою БІНПО, протокол №1 від 18.02.2016).